

Nr 364.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning; given Stockholms slott den 8 november 1946.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Förslag

till

Lag

med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning.

Härigenom förordnas som följer.

Utän hinder av bestämmelserna i 49 § 1 mom. lagen om bankrörelse må bankaktiebolag under tiden intill utgången av juni månad 1949 mottaga inlåning med

dels ett belopp motsvarande summan av

a) bolagets ineliggande kassa;
 b) vad för bolagets räkning inestår hos Sveriges riksbank eller riksgäldskontoret eller å postgiro eller hos annat inländskt bankaktiebolag med lyftningsrätt vid anfordran eller efter en dags uppsägning;

c) bolaget tillhöriga, å inländsk bank dragna checkar samt av sådan bank utställda egna växlar, betalbara vid anfordran;

d) marknadsvärdet, dock högst nominella värdet, å bolaget tillhöriga av svenska staten utfärdade skattkammарväxlar samt å sådana bolaget tillhöriga obligationer, vilka utfärdats av svenska staten, Sveriges allmänna hypoteksbank eller konungariket Sveriges stadshypotekskassa, under förutsättning att obligationernas återstående löptid icke överstiger fem år;

e) tre fjärdedelar av marknadsvärdet, dock högst tre fjärdedelar av nominella värdet, å sådana bolaget tillhöriga obligationer, som avses under d) men vilkas återstående löptid överstiger fem år; samt

f) tre fjärdedelar av marknadsvärdet, dock högst tre fjärdedelar av nominella värdet, å andra bolaget tillhöriga inhemska obligationer, vilka äro av fullgod beskaffenhet;

dels ock ett belopp motsvarande, om bolagets eget kapital icke överstiger fem miljoner kronor, sex gånger det egna kapitalet samt, om bolagets eget kapital är större än nyss sagts, trettio miljoner kronor ökat med tio gånger skillnaden mellan bolagets eget kapital och fem miljoner kronor.

Vid tillämpning av dessa bestämmelser skall såsom inlåning anses — utöver vad som är att anse såsom inlåning enligt lagen om bankrörelse — ej mindre belopp, för vilka bolaget ansvarar på grund av egna accepter eller som tillförts bolaget genom försäljning av postremissväxlar eller genom rediskontering eller försäljning av andra växlar, än även beloppet av de garanti-förpliktelser, som bolaget iklätt sig, i den mån dessa förpliktelser icke täckas av hos bolaget insatta, till bolaget pantförskrivna medel.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, i samband varmed lagen den 26 mars 1943 (nr 117) om rätt för Konungen att medgiva undantag från gällande bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning upphör att gälla.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 oktober 1946.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, *fråga om provisorisk lagstiftning rörande bankaktiebolags inlåningsrätt* samt anför därvid följande.

Gällande bestämmelser. I 49 § 1 mom. lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse stadgades, enligt lagrummets ursprungliga lydelse, att bankaktiebolags inlåning icke finge överstiga fem gånger beloppet av bolagets egna fonder. Genom särskilda lagar med temporär giltighet, utfärdade under åren 1917, 1918, 1919 och 1920, sattes nämnda regel ur kraft såvitt angick bankbolag, vars egna fonder uppgingo till minst fem miljoner kronor. Från och med den 1 januari 1921 avvecklades denna provisoriska lagstiftning, därvid med stöd av dåmera vunna erfarenheter å 49 § 1 mom. gavs den förändrade avfattning, som ännu gäller. Enligt den lydelse, lagrummet sålunda erhållit, skiljes mellan bankaktiebolag med mindre och större fonder. För bankaktiebolag, vars egna fonder uppgå till högst fem miljoner kronor, får inlåningen allenast med det belopp, som motsvarar vad för bolagets räkning inestår hos annat inländskt bankbolag, överstiga fem gånger beloppet av bolagets egna fonder. Uppgå de egna fonderna till mera än fem miljoner kronor, må inlåning äga rum högst till belopp av tjugufem miljoner kronor ökat med nio gånger skillnaden mellan beloppet av bolagets egna fonder och fem miljoner kronor, dock att inlåningssumman icke må överstiga åtta gånger beloppet av bolagets egna fonder.

Till bankbolags egna fonder räknas i förevarande sammanhang grundfond, reservfond och dispositionsfond men icke balanserade vinstmedel. Efter det beslutet om omläggning av uppbördsförfarandet fattats jämföras med dispositionsfond enligt praxis skattereserver, i den mån de icke längre behöva tagas i anspråk för det ursprungligen avsedda ändamålet.

Jämväl efter ingången av år 1921 ha emellertid banklagens bestämmelser genom tillfällig lagstiftning modifierats, senast genom lag den 26 mars 1943 (nr 117) om rätt för Konungen att medgiva undantag från gällande bestäm-

melser angående bankbolags inlåning. Enligt denna lag bemyndigades Konungen att på ansökan medgiva bankaktiebolag att för viss bestämd tid, dock ej längre än till och med den 30 juni 1948, mottaga inlåning utöver den enligt 49 § 1 mom. lagen em bankrörelse tillåtna med högst ett belopp, motsvarande summan av följande poster, nämligen

bankens ineliggande kassa,

vad för bankens räkning inestår hos Sveriges riksbank eller riksgäldskontoret eller å postgiro,

marknadsvärdet, dock högst nominella värdet, av banken tillhöriga, av svenska staten utfärdade skattkamarväxlar och obligationer, samt,

därest bankens egna fonder uppgå till mera än fem miljoner kronor, vad för bankens räkning inestår hos annat inländskt bankaktiebolag med lyftningsrätt vid anfordran eller efter en dags uppsägning.

Vid tillämpning av 49 § banklagen inräknas under inlåning, enligt den tolkning av lagrummet som godtagits av praxis, förutom inlåningen å de vanliga bankräkningarna, endast kontoskulder till inhemska banker och sparbanker samt till utländska banker och bankirer ävensom förlagsbevis och annan upplåning. I 1943 års provisoriska lag åter har inlåningsbegreppet en vidare betydelse. Enligt denna lag skall till inlåning räknas, förutom vad som jämlikt banklagens bestämmelser hör dit, även egna acceptor samt rediskonterade och försålda andra växlar jämte beloppet av de garantiförpliktelser, som banken iklätt sig, i den mån dessa senare förpliktelser icke täckas av hos banken insatta, till banken pantförskrivna medel. De enda poster på balansräkningens skuldsida, som vid tillämpning av den provisoriska lagen icke inräknas i inlåningen, äro förutom egna fonder och vinstbalans endast utelöpande postremissväxlar och posten »diverse räkningar».

I skrivelse den 13 augusti 1946 har *1945 års bankkommitté*¹ hemställt, att för innevarande års riksdag måtte framläggas förslag till provisorisk lagstiftning om vidgad inlåningsrätt för affärsbankerna. Över framställningen hava yttranden avgivits av bank- och fondinspektionen, fullmäktige i Sveriges riksbank samt svenska bankföreningen.

Inlåningens utveckling. I sin skrivelse framhåller bankkommittén inledningsvis, att den kraftiga stegring av affärsbankernas inlåning, som pågått under större delen av 1930-talet, efter något kortare avbrott i samband med krigsutbrottet följts av en ännu kraftigare stegring under krigsåren. Medan den totala inlåningen från allmänheten under tiden 1933—1939 ökats med 772 miljoner kronor eller 21 procent, hade densamma sålunda under perioden 1939—1945 stigit med 2 439 miljoner kronor eller 55 procent och vid utgången av år 1945 uppgått till 6 840 miljoner kronor.

¹ Landshövding P. C. Jonsson, ordförande, ledamoten av första kammaren, fil. dr I. Anderson, ledamoten av andra kammaren, ombudsmannen O. Andersson, bankdirektören E. Browaldh, disponenten friherre G. De Geer, ledamoten av första kammaren G. Elofsson, redaktör K. Fredriksson, ledamoten av andra kammaren, ombudsmannen D. Hall, ombudsmannen S. Hallnäs, bankdirektören C. Lindahl, riksbankschefen I. Rooth, ledamoten av andra kammaren, chefsredaktören F. Severin, byråchefen K. Wulff, tillika sekreterare, och direktören T. Wärn.

Beträffande situationen den 30 juni 1946 hänvisar kommittén till en sammanställning, vilken — med uteslutande av vissa i detta sammanhang icke aktuella siffror — torde få såsom *bilaga* fogas till detta protokoll. Av sammanställningen framgår, att vid nämnda tillfälle tre banker hade en inlåning, som översteg den för dem högst tillåtna; för två av dem måste det överskjutande beloppet betraktas såsom förhållandevis betydande. Av de övriga bankerna hade sju en marginal, som understeg fem procent av inlåningsrätten, och ytterligare tre en marginal, som understeg 15 procent av sagda rätt.

I detta sammanhang erinrar bankkommittén om att, efter ikraftträdandet av 1943 års lag, den del av inlåningen, som motsvaras av vissa i lagen angivna likvida tillgångar, icke beröres av banklagens begränsningsregler och att den aktuella frågan därför mera gäller bankernas utlåning än deras inlåning. Kommittén utvecklar detta närmare sålunda.

För att kunna riktigt bedöma det lämnade siffermaterialet bör man framför allt beakta, att med nuvarande begränsningsregler inlåningsmarginalen icke beror så mycket av inlåningens storlek som fastmer av hur de inlånade medlen placeras. Bankerna kunna exempelvis öka sin inlåning hur mycket som helst utan att marginalen försämras, om blott de inlånade medlen antingen bibehållas som kassamedel eller placeras i statsobligationer eller skattkammарväxlar. Inlåningsökningen motsvaras i det anförda exemplet av en exakt lika stor ökning av inlåningsrätten. Men om inlåningen stiger och de inlånade medlen användas för utlåning till allmänheten, förblir inlåningsrätten oförändrad och marginalen minskar. Även om inlåningen icke alls ökas, kan för övrigt marginalen minska, nämligen om kassa eller andra medel, vilka utgöra underlag för inlåningsrätten, användas för finansiering av ökad utlåning. En undersökning av affärsbankernas balansräkningar visar, att den utnyttjade marginalen för praktiskt taget alla banker endast utgör en bråkdel av det belopp, vartill deras likvida reserver uppgå, och att dessa reserver följaktligen kunna utnyttjas för utlåningsändamål endast i mycket begränsad omfattning utan att inlåningsrätten överskrides.

Jämförelse med andra svenska kreditinstitut och med utländska affärsbanker. Vid sidan av affärsbankerna är det huvudsakligen två grupper av kreditinstitut, som bedriva inlåning från allmänheten på bankmässiga räkningar, nämligen sparbankerna och centralkassorna för jordbrukskredit. Också för båda dessa grupper finnas regler om en viss inlåningsbegränsning, utformade efter samma huvudprinciper som kommit till uttryck i de nuvarande reglerna för affärsbankerna, nämligen att inlåningen får uppgå till viss multipel av det egna kapitalet, med tillägg för värdet av vissa tillgångar, som ur såväl likviditets- som säkerhetssynpunkt anses så goda, att de böra medge en ökning av den enligt fondregeln medgivna inlåningsrätten. En väsentlig skillnad mellan reglerna för affärsbankerna, å ena, samt övriga institut, å andra sidan, föreligger emellertid så till vida, att reglerna för affärsbankerna äro avsevärt snävare än för de övriga instituten.

För såväl sparbanker som centralkassor har förhållandet mellan inlåning

och eget kapital i princip reglerats sålunda, att inlåningen får uppgå till högst $12\frac{1}{2}$ gånger fonderna. Till de likvida tillgångar, för vilkas värde tilllägg får göras, hänförs icke blott — såsom för affärsbankerna — svenska statsobligationer och skattkamarväxlar utan även vissa andra obligationer samt lån mot säkerhet av visst slag m. m. Då tillägsregeln innebär, att den alldeles övervägande delen av sparbankernas och centralkassornas inlåningsmedel icke drabbas av begränsningen, har fondregeln kompletterats med en regel, enligt vilken den totala inlåningen, minskad med inneliggande kassa samt hos riksbanken, postsparbanken, postgiro, inländskt bankbolag eller jordbrukskasseorganisationen innestående medel, i intet fall får överstiga trettio gånger eller för sparbankerna, enligt en till utgången av 1949 gällande provisorisk lagstiftning, femtio gånger fonderna.

I jämförelse med utländska förhållanden framstå de svenska inlåningsreglerna för affärsbankerna som förhållandevis stränga. I de anglosachsiska länderna, Frankrike och Schweiz, finnas icke några i lag fixerade begränsningar. I de nordiska länderna, där man före kriget upprätthållit i stort sett samma regler som i Sverige, har utvecklingen under kriget framtungit en uppmjukning, vilket lett till att affärsbankernas egna fonder i procent av inlåningen vid utgången av år 1945 nedgått till i Danmark 7,4, i Finland 7,3 och i Norge (tre storbanker) 4,8. Motsvarande siffra för det svenska affärsbanksväsendet var vid sagda tidpunkt 10,1 procent.

Motiv för utvidgad inlåningsrätt. Bankkommittén framhåller, att den tendens till ökad in- och utlåning, som för närvarande råder, kan väntas bestå åtminstone under den närmaste framtiden. Enligt kommitténs mening måste man därför utgå från att inlåningsmarginalen snart nog kommer att försvinna för ytterligare ett antal banker, därest icke särskilda motåtgärder vidtagas. Sett på något längre sikt är, anser kommittén vidare, marginalen för det alldeles övervägande antalet banker otillräcklig med hänsyn till den utveckling av rörelsen, som man på grund av erfarenheterna från de senaste årtiondena har att räkna med.

Sedan härefter framhållits, att bankerna för att icke bliva alltför bundna i sin rörelse måste ha en ganska bred inlåningsmarginal, uttalar kommittén, att tre utvägar kunna diskuteras för vinnande av en bredare marginal: bankerna kunna begränsa sin nuvarande rörelse, de kunna öka sitt eget kapital antingen genom överföring till fonderna av besparade vinstmedel eller genom nyemission och slutligen kan inlåningsrätten vidgas genom lagändring.

De förstnämnda två utvägarna avvisas av bankkommittén, som i frågan anför i huvudsak följande.

Redan av principiella skäl finnes anledning ifrågasätta, huruvida en begränsning av rörelsen i förevarande fall utgör den riktiga lösningen. Även under normala förhållanden kan det givetvis hända, att något enstaka bankinstitut når gränsen för sin lagstadgade inlåningsrätt. Det ligger då nära till hands att antaga, att detta institut antingen från början haft ett

för en normal rörelse förhållandevis mindre kapital än andra eller också drivit expansionen av sin rörelse alltför hastigt i förhållande till de egna resurserna. I nuvarande situation torde emellertid marginalernas krympning icke kunna till någon väsentlig del föras tillbaka på dylika förhållanden. Den bristande balansen mellan inlåning och inlåningsrätt är en allmän företeelse, som gjort sig gällande för alla banker, vilka icke från början av en eller annan anledning haft ett även i förhållande till hittills gällande bestämmelser onormalt stort eget kapital.

Det naturliga botemedlet i en dylik situation kan knappast vara en begränsning av rörelsen, vare sig det skulle bli fråga om en vägran från bankernas sida att mottaga inlåning eller en beskärning av deras utlåning. Ur principiell synpunkt ligger det otvivelaktigt närmare till hands att söka återställa den rubbade balansen mellan inlåning och inlåningsrätt genom en kapitalökning och även ur praktisk synpunkt ter sig en begränsning av rörelsen såsom en föga framkomlig utväg. Såsom tidigare framhållits, vore det med nu gällande regler främst utlåningen, som behövde begränsas, för att en tillfredsställande marginal skulle kunna uppnås. Det är emellertid uppenbart, att en bank icke gärna skulle kunna generellt vägra att lämna krediter i och med att den nått gränsen för sin inlåningsrätt. Vad som däremot kunde övervägas, vore en vägran att lämna lån för vissa speciella ändamål, som antingen vore mindre angelägna eller kunde tillgodoses på andra håll. Det torde knappast kunna förnekas, att affärsbankernas kreditgivning på vissa områden ökat i en påfallande hög grad och att en viss begränsning där skulle vara både möjlig och nyttig. Så länge emellertid icke alla banker nödgas begränsa sin kreditgivning på ifrågakvarande områden, skulle en inskränkning av kreditgivningen i de banker, vilkas behov av ökad marginal är särskilt trängande, få till följd, att kunderna överflyttade sina kreditförbindelser till de banker, som hade en bredare marginal och därför kunde tillgodose kreditbehoven. Otvivelaktigt skulle en sådan utveckling ur konkurrens- och prestigesynpunkt vara så oläglig för de därav drabbade bankerna, att man icke kan förvänta, att någon bank genomför en dylik begränsning så länge utvägen att öka det egna kapitalet står densamma till buds.

En ökning av det egna kapitalet utgör under normala förhållanden en förutsättning för en sund vidgning av ett företags rörelse. I nuvarande situation är emellertid en sådan åtgärd från bankernas sida icke invändningsfri. Till en början må framhållas, att möjligheterna att öka det egna kapitalet genom överföring till fonderna av vinstmedlen under senare tid väsentligen beskurits genom den skärpta beskattningen, och det är i vart fall icke tänkbart, att de banker, för vilka inlåningsproblemet är särskilt aktuellt, skulle kunna på detta sätt skaffa sig en tillfredsställande marginal.

En kapitalökning genom nyemission åter skapar ett nytt problem för bankerna genom tvånget att förränta det tillskjutna kapitalet. Något behov av nytt kapital för tillgodoseande av de kreditanspråk, som göra sig gällande, föreligger icke. Tvärtom ha affärsbankerna sedan länge ett betydande inlåningsöverskott, som icke kunnat placeras. Det nya kapitalet skulle därför knappast till någon nämnvärd del kunna komma till användning i rörelsen och kostnaden för dess förräntning bleve en merutgift, som föranleddes utslutande av det i lag uppställda kravet på fondtäckning.

Beträffande den tredje av de angivna utvägarna — utvidgning av inlåningsrätten genom lagändring — framhåller bankkommittén, att inlåningsbestämmelserna tillkommit i huvudsakligt syfte att bereda skydd åt insättarna genom att hindra bankerna från att ikläda sig allt för stora förpliktelser i förhållande till det egna kapitalet. Då säkerhetssynpunkten

även fortsättningsvis synes böra vara vägledande vid inlåningsreglernas utformande, gäller det här enligt kommitténs uppfattning att bedöma, om och i vilken utsträckning ramen för bankernas inlåning kan vidgas utan att insättarnas säkerhet äventyras. Behovet av fondtäckning låter sig därvid visserligen icke med någon större exakthet beräkna, men till stöd för en utvidgning av inlåningsrätten kan, fortsätter kommittén, åberopas den påtagliga förändring av karaktären på affärsbankernas medelsplaceringar, som inträtt under de senaste årtiondena. Härom anför kommittén.

Till en början må erinras om den starka förskjutning mot placering i statspapper som ägt rum och som i viss mån redan beaktats genom 1943 års provisoriska lagstiftning. Även i övrigt har emellertid en förskjutning ägt rum mot mindre riskbetonade placeringar. Utlåningen till allmänheten har starkt ändrat karaktär i fråga både om riskernas fördelning på olika slag av krediter, säkerheternas värde och låntagarnas solvens. Förändringarna sammanhånga givetvis i detta fall med den allmänna konsolidering inom näringslivet som ägt rum. Vidare är bankernas egen likviditet och inre styrka nu en helt annan än tidigare. En skärpt banklagstiftning och tillsyn äro också ägnade att öka skyddet för insättarna. Om man anser, att den begränsning av inlåningen till högst åtta gånger fonderna, som fastställdes i början av 1920-talet och som enligt vad nyss sagts motsvarade det faktiska läget vid denna tidpunkt, var tillräcklig att under dåvarande förhållanden säkerställa insättarnas intressen, bör nu uppenbarligen en väsentlig utvidgning av inlåningsrätten kunna ske utan att säkerheten för insättarna blir mindre än den då var.

På de anförda skälen anser bankkommittén, att bankernas aktuella svårigheter i fråga om inlåningen lämpligen böra lösas genom en utvidgning av inlåningsrätten. Emellertid är kommittén av den uppfattningen, att inlåningsfrågorna böra prövas i ett sammanhang för de olika slagen av kreditinstitut, och då kommittén ännu icke haft tillfälle taga ställning till hela detta frågekomplex, finner sig kommittén böra förorda allenast en provisorisk reglering av affärsbankernas inlåningsproblem. Vid utformningen av förslag till ett dylikt provisorium har den ledande tanken varit, att den lagstadgade ramen för inlåningen å ena sidan icke bör vidgas mer, än som under alla förhållanden kan tänkas bli accepterat vid den slutliga lösningen av frågan, men å andra sidan dock bör göras så vid, att bankernas behov av inlåningsmarginal i allmänhet blir tillgodosett för en icke allt för kort tid.

Då inom kommittén uttalats farhågor för att en utvidgning av inlåningsrätten — med de möjligheter att öka utlåningen som därav följa — i nuvarande läge skulle kunna få ur penningpolitisk synpunkt icke önskvärda verkningar har kommittén i detta sammanhang understrukt vikten av att den ifrågasatta lagändringen icke utnyttjas för en osund kreditutvidgning men å andra sidan framhållit, att tendenser i denna riktning icke — så länge utvägen att öka det egna kapitalet står bankerna till buds — kunna effektivt motarbetas genom upprätthållandet av de nuvarande, ur säkerhetssynpunkt obestridligen alltför stränga kraven på fondtäckning.

En kommittéledamot, riksbankschefen Rooth, har i särskilt yttrande fram-

hållit att, eftersom det framlagda förslaget bereder affärsbankerna ökade utlåningsmöjligheter i ett läge, då man av penningpolitiska skäl kan bliva tvungen att överväga en viss inskränkning av kreditgivningen, han icke ansett sig kunna tillstyrka, att förslaget genomföres nu. I stället böra enligt hans mening de berörda affärsbankerna genom avveckling av vissa fastighetskrediter och genom fondökning själva skapa sig den erforderliga inlåningsmarginalen.

Förslag till ändrade inlåningsbestämmelser. Med utgångspunkt från att regeln om viss fondtäckningsprocent för inlåningen giver uttryck för tanken, att affärsbankernas medelsplaceringar äro förenade med risker, vilka böra täckas av bankernas egna fonder, har bankkommittén vid utformningen av förslag till nya bestämmelser verkställt en uppdelning av bankernas placeringar i tre grupper efter riskgraden. Till den första gruppen ha hänförts sådana placeringar, som anses praktiskt taget riskfria och därför icke erfordra någon täckning utan kunna för hela sitt värde utgöra underlag för inlåning. Till den andra gruppen ha hänförts placeringar, vilka icke äro helt riskfria men dock förenade med så väsentligt mindre risk än placeringarna i allmänhet, att de kunna för en mera betydande del av sitt värde ligga till grund för inlåning. Den tredje gruppen utgöres av övriga placeringar. Här om anför kommittén följande.

Såsom redan nu gäller enligt 1943 års lag böra till kategorien riskfria placeringar hänföras i första hand inneliggande kassa och vad för bankens räkning inestår hos riksbanken, riksgäldskontoret, å postgiro eller — med lyftningsrätt vid anfordran eller efter en dags uppsägning — hos annat inländskt bankbolag.

För de smärre bankerna — de med egna fonder icke överstigande fem miljoner kronor — gäller för närvarande enligt banklagen, att även belopp, som inestår hos annat inhemskt bankbolag med lyftningsrätt efter längre tids uppsägning än en dag får utgöra underlag för inlåning. Denna utvidgning av inlåningsrätten tillkom i samband med 1920 års ändringar av inlåningsreglerna och avsåg att bereda de smärre bankerna en viss ersättning för att icke fondrelationstalet höjdes för dem såsom skedde för de större bankerna. Då förmånen nu torde sakna betydelse och med kassamedel principiellt icke bör jämföras annat än avistainsättningarna, anser kommittén, att någon särställning i detta hänseende icke längre bör beredas de smärre bankerna.

Av exakt enahanda karaktär som nämnda kortfristiga fordringar på annat inländskt bankaktiebolag äro emellertid de tillgångar, som redovisas under rubriken »invisningar, checkar och växlar betalbara vid anfordran». Dessa fordringar äro ju nämligen ingenting annat än avistafordringar på andra inländska bankaktiebolag och böra därför logiskt behandlas på samma sätt som övriga avistafordringar på svenska banker.

Till de riskfria placeringarna böra vidare hänföras svenska statens obligationer och skattkammarväxlar, de förra dock endast om den återstående löptiden icke överstiger viss kortare tidrymd förslagsvis fem år. Beträffande obligationer med lång återstående löptid finnes med hänsyn till möjligheten av förändringar i det allmänna ränteläget alltid en viss icke alldeles obetydlig förlustrisk. Med statsobligationer torde i förevarande avseende

kunna jämföras även av Sveriges allmänna hypoteksbank och konungariket Sveriges stadshypotekskassa utfärdade obligationer. Det belopp till vilket de till denna grupp hörande obligationer böra få utgöra underlag för inlåning, synes kunna bestämmas på samma sätt som enligt 1943 års lag eller till marknadsvärdet, dock högst nominella värdet.

Till de placeringar, vilka avses skola bilda en mellangrupp i riskhänseende, böra hänföras dels obligationer av beskaffenhet, som i föregående stycke sagts, men med längre återstående löptid än fem år dels ock andra fullgoda inhemska obligationer oavsett löptiden. Såsom kriterium på fullgod torde här kunna godtagas, att obligationerna äro belåningsbara i riksbanken. Dessa obligationer torde kunna få utgöra underlag för inlåning till tre fjärdedelar av marknadsvärdet eller, om detta överstiger nominella värdet, tre fjärdedelar av sistnämnda värde.

Övriga placeringar bilda som nämnts den tredje gruppen. Vilken täckning, som bör fordras för denna grupp, är givetvis tveksamt, och kommittén har här övervägt olika alternativ. Med beaktande av de synpunkter, som enligt vad tidigare sagts borde vara vägledande vid tillskapandet av ifrågasvarande provisorium, har kommittén emellertid stannat för ett alternativ, enligt vilket det egna kapitalet får ligga till grund för inlåning intill ett belopp motsvarande i större banker — med någon viss jämkning för vinnande av en jämnare övergång mellan små och stora banker — högst tio gånger och i smärre banker högst sex gånger sagda kapital.

I anslutning härtill framhåller kommittén, att i det kapital, som får utgöra underlag för inlåning, bör inräknas allt vad som är att hänföra till bankens eget kapital, sålunda icke blott grundfond, reservfond och dispositionsfond utan jämväl fria skattefonder och vinstbalans ävensom andra jämförbara fondavsättningar. Med vinstbalans avses av bolagsstämma fastställd vinstbalans.

Slutligen framhåller kommittén att även inlåningsbegreppet bör givas en något vidare innebörd än vad det för närvarande har enligt banklagen och 1943 års lag. Principiellt bör nämligen det skydd, som bankernas eget kapital är avsett att ge insättarna, utgöra ett skydd mot oproportionerligt stor skuldsättning, vare sig denna skuldsättning är av det ena eller det andra slaget. Följaktligen böra alla verkliga skulder medräknas och sålunda även postremissväxlar, vilka nu äro undantagna såväl enligt banklagen som 1943 års lag. Eftersom också ansvarsförbindelserna i händelse av betalningssvårigheter för banken konkurrera med skulderna på jämförd basis om tillgångarna, böra även alla sådana förbindelser medräknas till den del de icke täckas av hos banken insatta, till banken pantförskrivna medel. På grund av förbindelsernas ofta föga riskfyllda karaktär kunde ifrågasättas, huruvida de icke borde medräknas med ett reducerat belopp. Kommittén har emellertid stannat för att icke föreslå någon ändring i vad härutinnan gäller enligt 1943 års lag.

Kommittén har hemställt, att de för förslagets genomförande erforderliga lagbestämmelserna givas temporär giltighet intill utgången av 1948. Någon anledning att göra bestämmelsernas tillämplighet beroende av dispens, anser kommittén däremot knappast föreligga.

I fråga om de föreslagna åtgärdernas inverkan på affärsbanker

nas inlåningsmarginaler anför kommittén under hänvisning till sammanställningen i förenämnda bilaga.

Av sammanställningen framgår, att de föreslagna bestämmelserna i regel ge en ganska betydande marginal åt bankerna. I några fall är den dock knapp. För två banker — Göteborgs Handelsbank och Skånska Banken — uppgår marginalen icke ens till fem procent, vilket uppenbarligen icke kan anses tillfredsställande. Det har emellertid icke ansetts lämpligt, att dessa bankers förhållanden skulle få alltför mycket inverka på gestaltningen av reglerna för bankväsendet i dess helhet. En kapitalökning torde för dessa bankers del erbjuda den bästa lösningen.

Yttranden. *Bank- och fondinspektionen* har, med huvudsaklig anslutning till kommitténs motivering, tillstyrkt förslaget. Inspektionen har i samband därmed framhållit, att därest en restriktivare inställning i allmänhet särskilt till nybyggnadsverksamheten skulle intagas av penningpolitiska eller andra skäl, åtgärder i sådant syfte i första hand borde ankomma icke på bankerna utan på de myndigheter, vilka lämna tillstånd till verksamhetens igångsättande. Inspektionen har vidare anfört, att från dess sida vid olika tillfällen gjorts föreställningar hos bankerna i syfte att nedbringa kreditgivning för fastighetsaffärer, i vilka ingått ett spekulationsmoment.

I anslutning till kommitténs uttalande om vad som är att hänföra till kapital, vilket kan ligga till grund för inlåning, har bank- och fondinspektionen framhållit, att viss tveksamhet kunde uppstå vid tolkningen av uttrycket »andra jämförbara fondavsättningar», och härvidlag föreslagit, att det skulle ankomma på inspektionen att avgöra, vilka fondavsättningar, som i förevarande avseende kunde tagas i beaktande.

Jämväl *svenska bankföreningen* har anslutit sig till kommitténs motivering och tillstyrkt förslaget. Därvid har bankföreningen ytterligare understrukit de olägenheter, som skulle följa, därest en begränsning av affärsbankernas rörelse skulle användas för att skapa en vidare inlåningsmarginal för affärsbankerna.

Fullmäktige i Sveriges riksbank ha tillstyrkt kommittéförslaget, därvid dock tre fullmäktige anslutit sig till herr Rooths linje och ansett förslaget icke för närvarande böra genomföras.

Departementschefen. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har utvecklingen medfört en fortgående sammankrympning av affärsbankernas marginal för ökad inlåning.

Med den konstruktion som affärsbankernas inlåningsrätt erhållit genom 1943 års provisoriska lagstiftning kan denna utveckling ytterst föras tillbaka på den ökning av affärsbankernas utlåning, vilken inträtt framför allt under tiden efter världskrigets slut.

I den uppkomna situationen har bankkommittén ansett, att affärsbankernas inlåningsrätt bör vidgas. Jag delar kommitténs uppfattning, att det ur säkerhetssynpunkt icke är erforderligt att numera upprätthålla de krav på fondtäckning, som gällande bestämmelser innefatta, och att en allmän ök-

ning av affärsbankernas egna kapital icke är önskvärd med hänsyn till de anspråk från bankernas sida på högre räntemarginal vid kreditförmedlingen, som en sådan ökning kan förmodas föranleda. Mot den ökning av utlåningsmöjligheterna för affärsbankerna, som bankkommitténs förslag innebär, ha emellertid invändningar rests av en ledamot av kommittén och en minoritet inom riksbanksfullmäktige, som avstyrkt förslaget genomförande i nuvarande penningpolitiska läge. Ehuru det otvivelaktigt möter betänkligheter att nu vidga möjligheterna för affärsbankernas utlåning, synes mig i detta fall böra beaktas, att vissa affärsbanker jämväl med nuvarande inlåningsbestämmelser äga relativt stor marginal för ytterligare utlåning. Ett fasthållande vid dessa bestämmelser med de olägenheter för vissa banker som därav föranledas blir därför — om än i princip motiverat — av begränsad praktisk betydelse när det gäller att hålla tillbaka en kreditexpansion.

Jag vill därför icke motsätta mig att affärsbankerna nu erhålla en vidgad inlåningsrätt enligt de riktlinjer, som uppdragits i bankkommitténs förslag. Mot förslaget detaljer har jag icke någon erinran. Vad särskilt beträffar den av bank- och fondinspektionen berörda tolkningsfrågan, torde det likasom eljest i liknande fall i första hand ankomma på inspektionen att avgöra, huru bestämmelserna skola tillämpas.

Av skäl som bankkommittén anfört böra de nya bestämmelserna om affärsbankernas inlåningsrätt sammanfattas i en provisorisk lag. Denna torde böra äga giltighet intill utgången av juni månad 1949.

Föredraganden hemställer härefter att lagrådets utlåtande över ett inom finansdepartementet upprättat förslag till *lag med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning*, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Folke Lyberg.

¹ Bilagan, som är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Bilaga.

Outnyttjad inlåningsrätt

den 30 juni 1946.

((De absoluta talen i miljoner kronor.)

	Nuvarande inlåningsrätt och inlåning (under förutsättning att bestämmelserna i lagen den 26 mars 1943 voro tillämpliga å samtliga bankbolag) ¹				Outnyttjad inlåningsrätt efter genomförande av bankkommitténs förslag	
	Inlåningsrätt	Inlåning	Outnyttjad inlåningsrätt			
				%		
<i>Grupp I.</i>						
A/B Bohusbanken.....	21·2	21·2	—	—	3·1	12·9
A/B Diskontobanken.....	8·7	7·5	1·2	13·8	2·7	26·5
A/B Hjo bank.....	5·3	4·2	1·1	20·8	1·8	29·8
A/B Sundsvalls kreditbank.....	14·8	11·9	2·9	19·6	6·0	33·3
A/B Luleå folkbank.....	9·2	4·0	5·2	56·5	5·8	59·2
<i>Grupp II.</i>						
Wermlands enskilda bank A/B.....	251·3	252·6	- 1·3	- 0·5	19·7	7·1
Skaraborgs enskilda bank A/B.....	151·9	151·5	0·4	0·3	15·1	8·9
Östergötlands enskilda bank A/B.....	203·9	202·6	1·3	0·6	21·1	9·2
A/B Smålands bank.....	143·1	138·4	4·7	3·3	17·6	11·1
Uplands enskilda bank A/B.....	178·5	167·8	10·7	6·0	30·0	14·8
Sparbankernas Bankaktiebolag ¹	227·5	197·1	30·4	13·4	44·0	18·2
A/B Gotlands bank.....	48·8	40·0	8·8	18·0	20·8	34·1
Sundsvalls Ensk. Bank A/B.....	308·4	220·9	87·5	28·4	186·6	45·4
A/B Jämtlands Folkbank.....	36·6	26·3	10·3	28·1	16·6	38·5
<i>Grupp III.</i>						
A/B Göteborgs Handelsbank.....	318·2	344·6	- 26·4	- 8·3	4·9	1·4
A/B Skånska banken.....	282·5	309·1	- 26·6	- 9·4	15·6	4·7
A/B Göteborgs Bank.....	718·8	715·4	3·4	0·5	164·5	18·5
A/B Jordbrukarbanken.....	366·8	359·1	6·9	1·9	59·4	14·0
A/B Sv. Handelsbanken ¹	2 278·6	2 217·8	60·8	2·7	542·1	19·5
Skand. Banken A/B.....	2 120·0	1 888·9	231·1	10·9	654·7	25·5
Inteckningsb. A/B.....	133·0	100·9	32·1	24·1	57·1	36·1
Stockholms Enskilda Bank A/B.....	1 244·5	653·3	591·2	47·5	856·8	56·6

¹ I fonderna har inräknats beslutad kapitalökning.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 5 november 1946.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden LAWSKI,
GYLLENSWÄRD,
NISSEN,
regeringsrådet KUYLENSTIERNA.

Enligt lagrådet den 31 oktober 1946 tillhandakommet utdrag av protokoll över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 18 oktober 1946, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen K. E. Wulff.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 no-
vember 1946.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, lagrådets den 5 november 1946 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 18 oktober 1946 remitterade förslaget till *lag med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning*, därvid föredraganden hemställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

W. Dickson.
